

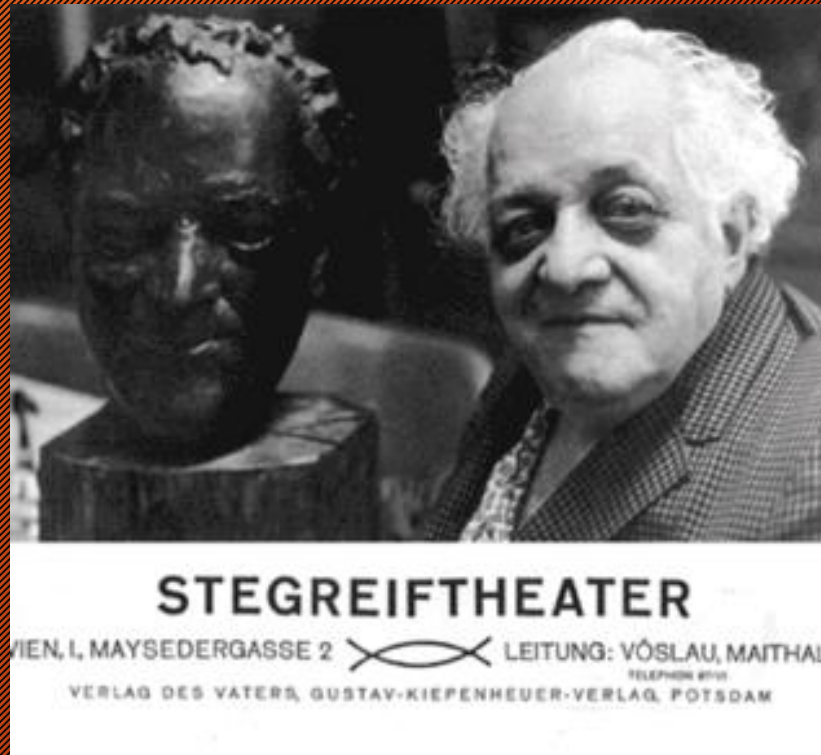
Истраживања у предшколском васпитању и образовању

Предавање 29. април 2021. године

Социометријски упитници

Творац социометрије Јакоб Леви Морено (1889-1974) пошао је од свакидашњег људског става - налазећи се пред неким задатком који треба да обави, појединац бира оног појединца (или више њих) за којег/које верује да ће заједно успешно обавити задатак.

(Морено поред своје бисте извор https://en.wikipedia.org/wiki/Jacob_L._Moreno)

- На тој полазној основи су створени инструменти за прикупљање података у оквиру *социометријског истраживања*.
- Тај инструмент се зове *социометријски упитник* (пошто садржи питања).
- Кад је реч о психотерапеутским задацима, у које се сврхе исто тако користи социометрија, онда се инструмент који се користи назива *тест улоге*, односно *играње улоге*.

- У социометријском истраживању сваком испитанику се поставља, обично, по неколико питања, као на пример:
 - С ким би највише волео да се играш? (питање позитивног избора)
 - С ким уопште не би желео да се играш? (питање негативног избора)
 - Шта мислиш ко би из твоје групе волео да се игра са тобом? (питање позитивног избора)
 - Шта мислиш ко не би волео да се игра са тобом? (питање негативног избора)

- Запажамо да се прва два питања односе на избор који треба да изврши један члан групе између осталих чланова, док су друга питања усмерена на сагледавање (виђење, аутоперцепција) своје позиције у групи.
- Неки истраживачи препоручују да се после сваког питања постави и додатно питање у форми “зашто си изабрала/о баш њега/њу”

Можемо разликовати четири категорије критеријума:

1. Пријатељство (нпр. *Ко су ти најбољи пријатељи?*)
2. Директна преференција (нпр. *Ко ти се највише допада?*)
3. Дружење (нпр. *Наведи другаре са којима се дружиш?*)
4. Конкретна активност (нпр. *С ким би волео да се играш?*)

Како се бира?

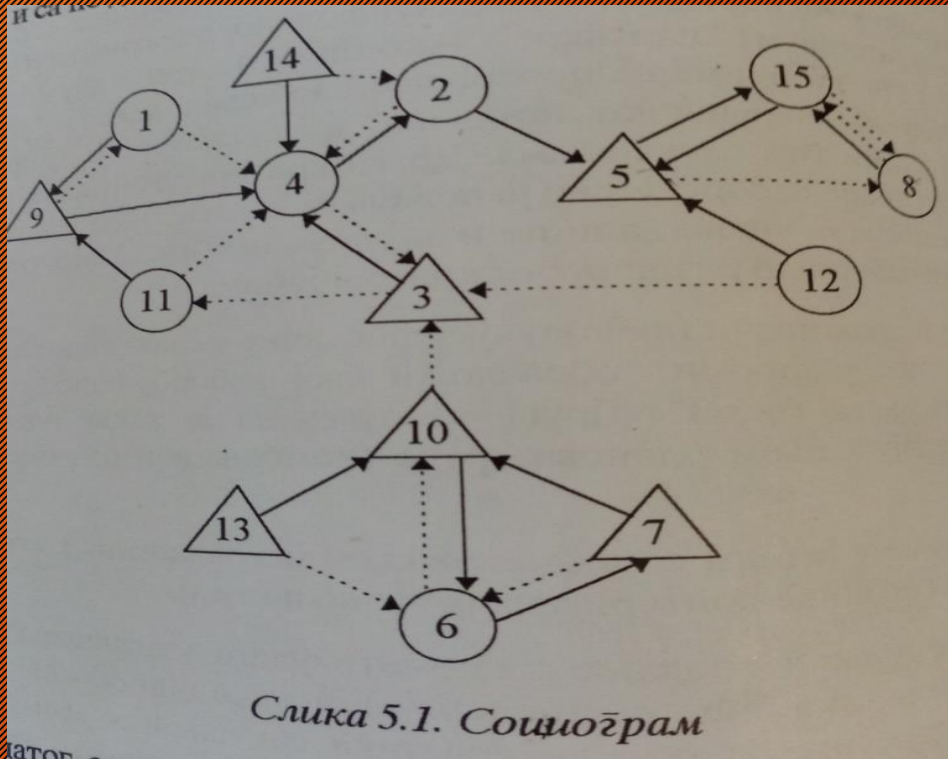
- Номинација (испитаник наводи имена чланова групе које је изабрао)
- Ранговање (испитаник добијена имена чланова група рангује по критеријуму избора)
- Рејтинг скала (на скали процене испитаник даје свој суд о осталим члановима групе на скали нпр. од 1-уопште ми се не свиђа до 5- веома ми се свиђа)
- Поређење парова (сваки члан групе се упари са сваким, а онда испитаник прави избор у оквиру сваког пара)

Када се прикупе подаци социомеријским упитницима, онда се они обрађују. Обрада је специфична-може бити *графичка - израда социограма* и *нумеричка - израчунавање индекса*.

- До података за социограм васпитач може доћи систематским посматрањем интеракције међу децом.

Социограм

(пример - извор Банђур, В. и Поткоњак, Н.(2006).
Истраживачки рад у школи: Акциона истраживања. Београд: Школска
књига.)

- Да би се лакше уочили битни детаљи у социометријској структури, постоје неколико типичних положаја и конфигурација на које треба одмах обратити пажњу. Неки од њих су:
 - "звезде" - најчешће бирани појединци;
 - "негативне звезде" - најчешће одбацивани појединци;
 - занемарени - нити их бирају нити одбацују;
 - узајамни избори (дијаде) - један другог бирају ;
 - узајамна одбацивања - један другог одбацују;
 - троуглови;
 - ланци - могу садржати и узајамне изборе;
 - клике - подгрупе од три или више чланова са међусобним бирањем и мало избора према споља

Недостаци социограма

- Недостатак социограма је тај што може да послужи само за квалитативну анализу (зато се у неким приручницима социометријски поступак сврстава у квалитативне методе). Утисак створен на основу посматрања социограма је изузетно користан и садржи мноштво информација, али је ипак само утисак, који не омогућава квантификацију ни објективност.
- У већим групама социограм који би садржавао све избор је «гломазан».

Предности социограма

- Социограм је толико чест начин представљања социометријских података зато што његове предности лако надокнађују његове недостатке и ограничења. Врло брзо може да се уочи какви односи владају у групи и какав је социометријски положај појединих чланова групе. Социограм се може нацртати лако и брзо, а интерпретација је релативно лака.

Нумеричка обрада података

- Ако се добијени избори унесу у социометријску матрицу, онда се може приступити израчунавању индекса - нумеричких показатеља стања у групи.

Социометријска матрица типа

$N \times N$ (пример - извор Банђур, В.и Поткоњак, Н.(2006).

Истраживачки рад у школи: Акциона истраживања. Београд: Школска књига.)

4. СОЦИОМЕТРИЈСКА МАТРИЦА

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35				
1																			+					-															
2																																							
3																																							
4																																							
5																																							
6																																							
7																																							
8																																							
9																																							
10																																							
11																																							
12																																							
13																																							
14																																							
15																																							
16																																							
17																																							
18																																							
19																																							
20																																							
21																																							
22																																							
23																																							
24																																							
25																																							
26																																							
27																																							
28																																							
29																																							
30																																							
31																																							
32																																							
33																																							
34																																							
35																																							
+	3	1	2	1	1	5	0	0	0	2	2	2	2	2	0	1	3	2	1	0	0	0	2	11	1	0	0	3	6	2	3	4	0	3	0				
-	1	8	0	0	1	0	3	5	5	1	4	3	0	3	0	0	0	0	1	7	0	0	0	3	0	4	6	1	0	0	0	0	0	0	4	1			

Напомене: Бројеви од 1 до 35 (у колони и реду) означавају имена ученика из листе групе у којој је вршено истраживање.
+ позитиван избор (најчешће су бирани ученици: 6, 24, 29)
- одбацивање (најчешће су одбачени ученици: 2, 20, 27)

Индекс прихватања IP

- *Индекс прихватања IP* означава како је појединац прихваћен од других. Индекс се креће од 0 до 1. Показује колика је прихваћеност неког члана у групи. Рачуна се као сума позитивних избора које је тај члан добио од других, подељен са могућим бројем добијених позитивних избора

$$IP = \sum x(+) / (N-1)$$

Индекс одбацивања

- *Индекс одбацивања IO* означава неприхваћеност (одбаченост) појединца у групи. Индекс се креће од 0 до 1. Рачуна се као сума негативних избора које је тај члан добио од других, подељен са могућим бројем добијених негативних избора
- $IO = \sum y(-) / (N-1)$

Индекс социјалног (социометријског) статуса

- *Индекс социјалног (социометријског) статуса ISS* показује положај појединца у групи одређен ставовима осталих чланова групе према њему. Показује однос прихваћености и одбачености члана групе. Рачуна се као разлика позитивних и негативних избора подељена са $N-1$, или као разлика између индекса прихватања и индекса одбацивања:
 - $ISS = IP - IO$

Индекс позитивне експанзивности

- *Индекс позитивне експанзивности (IPE)* показује колико позитивних избора је направио неки члан групе. Рачуна се као број направљених позитивних избора подељен са бројем могућих позитивних избора (који је опет $N-1$, јер је члан могао да изабере све чланове групе сем себе).

Индекс негативне експанзивности

- *Индекс негативне експанзивности (INE)* показује колико негативних избора је направио неки члан групе. Рачуна се као број направљених негативних избора подељен са бројем могућих негативних избора.

- Индекси позитивне и негативне експанзивности представљени су истим формулама као индекси прихватања и одбацивања. Разлика је у томе, да поновимо, што се код индекса прихватања и одбацивања гледа колико пута је неко биран или одбациван, а код индекса експанзивности колико је пута неко бирао или одбацивао. Индексе позитивне и негативне експанзивности има смисла рачунати само ако број избора није био фиксиран. Најбоље је рачунати их само ако је број избора био неограничен.

Индекс групне кохезије IGK исказује солидарност чланова група према групи и осталим члановима, привлачење поједница групи, компактност групе.

Индекс групне тензије IGT исказује напетост у групи, нетрпељивост, одбојност у групи.

Прихваћеност и одбаченост показују
дводимензионални простор унутар којег
можемо уочити пет типичних статуса:

- омиљени
- одбачени
- занемарени
- контроверзни
- просечни

Инструменти тестирања – тестови

- У истраживању која су усмерена ка решавању практичних педагошких проблема и ка непосредном мењању и унапређењу постојеће праксе васпитног и образовног рада, нарочито у дескриптивним и експерименталним, најчешће се, као инструменти прикупљања података, примењују тестови.

- Помоћу њих се утврђују *стање* неке појаве (знање, навике, вештине способности...) и *резултати* (исходи, ефекти...) васпитно-образовног рада.
- Утврђује се *шта* се постигло, а не и како.

- Користе се:

- *Тестови знања* (испитују се знања, способност примене знања, вештине...)
- *Тестови способности* (менталне, психомоторне, сензорне, ...)
- *Тестови личности* (испитују се ставови, интересовања, емоције, карактерна својства...)

- Разликују се тестови код којих испитаник *пише* своја решења, усмено решава задатке и тестове у којима постављене задатке решава *делањем*, *тестови чина*.
- У школи се користе и *тестови нивоа* и *тестови брзине*.
- Могу се користити стандардизовани (баждарени) тестови, као и нестандардизовани.

- Потребно је да задаци буду различити, то су задаци присећања, допуњавања, алтернативног и вишеструког избора, “спаривања”, и др.

Пример теста

(извор Банђур, В. и Поткоњак, Н. (2006).

Истраживачки рад у школи: Акциона истраживања. Београд: Школска књига.)

ПОЗНАВАЊЕ ПРИРОДЕ
IV разред

1. а) Шта је последица кретања Земље око своје осе? _____
б) Шта је последица кретања Земље око Сунца? _____

2. На црте поред типова тла упиши број испред оних особина које одговарају том типу тла.

Типови тла	Особине тла
а) црница _____	1. даје слабе приносе, тешка је за обраду
б) слатина _____	2. усеви на њој напредују само ако има доста влаге
в) пепељуша _____	3. спада у најплодније земљиште

3. Како се пречишћава вода
а) од нерастворљивих материја _____ и _____
б) од растворљивих материја _____

4. а) Ако запаљену свећу поклопиш чашом, она ће горети док не потроши један састојак ваздуха. Који? _____
б) У чаши ће непромењен остати други састојак ваздуха, кога има око четири пута више. Како се назива? _____

5. Како се време очекује на основу следећих вредности притиска ваздуха на барометру?
а) 860 мб, очекује се _____ време
б) 1060 мб, очекује се _____ време

6. Које су Сунчеве енергије неопходне за живот на Земљи?
Одговор: а) _____ б) _____

7. Поред назива биљног органа упиши по једну његову улогу у животу биљке.
а) Корен _____
б) Цвет _____
в) Лист _____

- Литература

Банђур, В., Поткоњак, Н. (2006). *Истраживачки рад у школи: Акциона истраживања*. Београд: Школска књига.

Кундачина, М. и Банђур, В. (2005). *Методолошки практикум: вежбе из методологије педагошких истраживања*. Ужице : Учитељски факултет

Mužić, V. (2004). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa